

м. август 1877 г. А в спомените на поручик Кисъов от Трета опълченска дружина се отбелязва, че „Между дошлите в опълчението имаше много интелигентни българи от преселниците, също така сърби, старосърблянци, гърци, черногорци и, чудно нещо, имаше и цигани и турци (мохамедани)”. Циганите от Сливен Йордан и Георги Хаджикостови и Йордан Русчев също се включват във войната. Димитър Мандов постъпва като ковач в руска кавалерийска част. Доброволци цигани вземат участие и в Шипченската епопея (България. Френска хроника 1998: 176; Кисъов 1902: 39-40; Генов, Таиров, Маринов 1968: 9-10).

Циганите в Третата българска държава, съгласно Търновската конституция и военното законодателство, служат в армията заедно с всички останали български поданици. Българската армия социализира циганите, в казармата всички са равни, никой не е пренебрегнат. Войнишкият живот и войната ги сближават с останалите войници. Като граждани на държавата те се мобилизират и вземат участие в петте войните, които води страната ни през XIX-XX век.

Първото изпитание за младата българска армия е Сръбско-българската война през 1885 г. В нея в боевете срещу сърбите цигани участват наравно с българи, евреи, арменци, гърци, гагаузи, турци и т.н.

Във войните за национално освобождение и обединение (1912-1918 г.) за постигане на поставените цели Главното военно командване се възползва от целия човешки потенциал. Циганите като български поданици са призовани, обучени и използвани за реализацията на българския идеал за национално обединение. Така те стават част от този идеал.

При мобилизацията за Балканската война се свикват под бойните знамена в действащата армия и опълчението редови войници и запасни, родени от 1866 г. до 1892 г. (от 10-и до 36-и набор). Само от 22-ри до 36-и набор в различните родове войски, според водената статистика, отбиват военните си задължения над 7355 цигани. Като добавим към тази цифра и останалите от 10-и до 21-ви набор, броят на мобилизираните и участвали във войната цигани става много по-голям.

Балканската война се води в името на националното обединение. В нея участват военнослужещи от различни етнически малцинства. Всички те, в т.ч. и циганите, се проявяват като достойни войни и защитници на българските национални идеали.

В хода на военните действия цигани участват в редица сражения, паметни както за полковете, в които служат, така и за бойната слава на българската армия. В досиета на някои от тях се проследява целият боен път на полка, а в други военният администратор записва: „взема участие в обсадата и сраженията във войната срещу турците и съюзниците”.

В мобилизацията за Първата световна война в действащата ар-